СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 211. Джерзі Сіти, Н. Дж., четвер, 10-го вересня 1936. — VOL. XLIV. No. 211. Jersey City, N. J., Thursday, September 10, 1936. THREE CENTS

РУЗВЕЛТ ПЛЯНУЄ РЕФОРМУ УРЯДУ

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт наміряє предложити наступній сесії конґресу повну реорґанізацію федерального уряду. Реорґанізація має бути далеко йдуча. Мають зілляти в одно багато бюр та департаментів. Можливо, що кабінет президента буде зменшений.

Президент працює тепер над пляном реорґанізації. Очевидно, плян буде предложений конґресові лиш у тому випадку, як Рузвелт буде знову вибраний президентом.

ВИСЛІДИ ПЕРШИХ УКРАЇНСЬКИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРИЩ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ (Па.). — У День Праці відбувалися тут у звязку з Четвертим Конґресом Української Молоді, скликаним Ліґою Українською Молоді Північної Америки, „перші українські олімпійські грища".

Вислідн змагань між дружинами такий: у пливанню, що відбувалося рано в ставі „Вай-Ем-Сі-Ей", перша прибула пливацька дружина Філядельфійського Українського Атлетичного Клюбу; друга — дружина Українського Товариського Клюбу в Елизабеті, Ню Джерзі; третя — дружина Української Молодечої Ради в Нюарку. Всі інші змагання відбулися в стадіоні „Нортіст Гай Скул". У вільних змаганнях перше місце здобула дружина Українських Католицьких Соколів у Палмертоні, Па.; друге — дружина Злучених Українських Орґанізацій у Дітройті, Мішіґен; третє — дружина Української Ліґи в Торонті, Канада; четверте — дружина „Брейменкс" у Бруклині, Ню Йорк.

У турнірі в „волі бол" виграла дружина „Філядельфійського Атлетичного Клюбу", в турнірі в „бейзбол" дружина тої самої орґанізації.

Супроти цього, що цей клюб виказав найкращі успіхи, йому признано трофей Українського Народного Союзу. З огляду на це, що цей клюб виграв цей трофей минулого року, він тепер стає його власністю.

ЗАПОВІДАЄ ДЕРЖАВНУ КОНТРОЛЮ НАД КАПІТАЛІЗМОМ.

КЕЙМБРИДЖ (Месечусетс). — На „конференції науки й штуки зприводу 300-ліття існування Гарвардського університету" виступав д-р Доґлес Бері Копленд, професор торговлі в університеті в Мелборні (Австралія), з відчитом про потребу ревізії поглядів на капіталізм.

Прелеґент доказував, що капіталізм, щоб удержатися, мусить піддатися під щораз більше зростаючу контролю держави. На його думку, повстання й розвій капіталізму мусить довести до зросту капіталістичних підприємств держави та до поширення державного керування на капіталістичні підприємства. Коли яка держава держиться старої, „православної", думки про невмішування держави до капіталістичної продукції, то вона довше терпить через депресію. Таке сталося, на думку Копленда, з Америкою. Австралія скоро вийшла з депресії, бо вона зараз покинула старі думки та взялася за державну контролю капіталізму.

ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ НА ДОПОМОГУ.

ВАШИНҐТОН. — Звіти всіх федеральних бюр з видатків на цілн допомоги в липні показують, що на ті цілн федеральний уряд видав 276 міліонів долярів. За ввесь час до кінця липня уряд видав на допомогу 3 міліярди 700 міліонів долярів.

ЗАТРУЇЛИСЯ ГРИБАМИ.

НЮ ЙОРК. — 15 осіб, що належать до 4 родин, котрі живуть на одному поверсі дому на Гестер стріт, забрано до шпиталю, як вони захоріли, наївшися грибів.

Розсліди поліції показали, що одні купили грибів з візка одного мандрівного перекупня, а інші привезли собі грибів з фарми, де вони самі їх збирали.

ДОСВІДИ З СОНЯШНОЮ МАШИНОЮ.

ВАШИНҐТОН. — Д-р Чарлз Абот запросив до Смитсонської Інституції ґрупу гостей на досвіди з придуманою ним соняшною машиною, що перемінює горяч сонця на принагідну до вжитку силу.

Підчас проби сила соняшної горячі розтопила метаь у механізмі, через що машина зіпсулася. Проби будуть повторені по направі машини.

Приватні англійські дипльомати висказували побоювання, що соняшні машини не будуть могти працювати в Англії.

ЧЕРЕЗ ОГНІ КУЩІВ ГОРЯТЬ ДОМИ.

ЛОС АНДЖЕЛЕС (Каліфорнія). — На схилах гір Санта Моніка займилися кущі й трава. Від їх пожару займилися доми й літні хатки.

В огні кущів згорів один чоловік. Одного чоловіка засуджено за необережне кидання сірника на 125 днів арешту.

ЗАКРАЛИ ШКІРОК НА $32,000.

Близько Форт Нелсон, у далеко віддаленій пущі Бритиш Колюмбії на півночі шукають шістьох мужчин, що поповнили найбільший крадіж футрових шкірок в історії провінції, 29 лантухів, вартости $32,000, що належали до Годсон Бей Ко. Узброєні, замасковані й одіті як трепери, вони приплили човном рікою Москва 11. липня. Грабунок поповнено зараз по півночі. Тому, що бачили лиш один човен, дивуються, як шість осіб могли в нім поміститися разом з 29 лантухами шкірок. Видно, що мали десь коні та готовий сховок.

ЗАТРОЄНІ ЇДДЮ ВУЖА.

У Станиславові по зїдженню на вечерю шницлів з каляфіорів затруїлася родина власника склепу П. Фірстенберга. Шістьох членів цеї родини став боліти шлунок, а Перец Фірстенберґ у муках помер. Інших перевезли до лічниці, випомпували їм шлунки і ствердили, що вони затроєні їддю вужа.

ЗДАВАВ ІСПИТ ЗА БРАТА.

У львівській ремісничій палаті приловили якогось Безера Рубля, що готовився складати кравецький іспит за свого брата. Справу передали прокуратурі. В будучности кандидати, що стають перед іспитовими комісіями для челядників, будуть мати обовязок предкладати особисті виказки („доводи") або документи з фотографіями, з яких можнаб ствердити їхню тотожність.

САМОГУБСТВО ЛІКАРЯ.

В Комарові, повіт Томашів, позбавився життя, повісившись у свому кабінеті, лікар Вол. Мартинець. Причина — родинні непорозуміння й матеріяльні клопоти.

ПРИПИНЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ЛИТОВСЬКИХ ТОВАРИСТВ.

Адміністраційна влада припинила діяльність двох чергових відділів литовського товариства св. Казимира (литовська „Просвіта") в Бжозівці і Чиньчиках, свенцянського повіту. Як причину цього подається, що ці відділи розповсюднювали нелеґальні друки, поширювали вісти, що дизорієнтують населення та викликують конфлікти на національному тлі.

ВАРШАВА БЕЗ КАНАЛІВ.

Підчас зборів власників нерухомостей у Варшаві устійнили, що в Варшаві є понад 1,000 домів несканалізованих, а кілька тисяч домів таких, що їх навіть не можна сканалізувати, бо нема там каналізації на вулицях. Можна собі уявити, який там санітарний стан з цього приводу жителів.

ПРОБИТИЙ ДИШЛЕМ.

Рубін Дзюра наїхав мотоциклем на віз коло Пщини (на Шлеську). Від зудару сидячий на задньому сидженні Р. Гурецький вилетів з сідла і попав на дишель воза так незручно, що дишель пробив йому грудну клітку. Смерть наступила зараз. Дзюра тільки потовчений.

НА АМЕРИКАНСЬКИЙ СПОСІБ.

У Куликові підчас бурі вночі якісь люди вдерлися до мешкання 26-літнього жидівського вчителя Й. Ліберма, посипали йому лице й всипали йому до носа якийсь порошок, від якого він заснув, і тоді вкрали 6,000 зл. Рано віддерли цього вчителя. Напасники ходили по плащі своєї жертви, щоб не було на підлозі їхніх слідів, але залишили в мишканню якусь грубу залізну палицю.

НЕПРИСТОЙНИЙ АДВОКАТ, ЧИ НЕЧЕМНИЙ СЕКРЕТАР СУДУ?

Прокуратура в Самборі виготовила акт обвинувачення проти адвоката д-ра Зенона Нижанківського за непристойну поведінку підчас урядових занять державного органу в урядовому місці. В бюрі Уряду Ґрунтових Книг у судовому будинку в Дрогобичі звернув увагу д-рові Нижанківському судовий секретар Юзеф Гох, щоби перестав курити папіроси, а на те д-р Нижанківський відповів, щоби не кричав, як звичайно роблять усі судові секретарі, що мають бісповані нерви. Цим образився секретар і передав справу президентові суду та прокуратурі. У цій справі відбулася в городському суді в Дрогобичі розправа. Д-р Нижанківський заявив, що секретар звернув йому увагу в нечемний і невластивий спосіб, піднесеним голосом. Суд звільнив д-ра З. Нижанківського від вини і кари.

ГНІЗДО В СКРИНЦІ ДЛЯ ЛИСТІВ.

В Ґнезні малий пташок збудував собі гніздо в скринці для листів одного громадянина. Тепер самичка висідає там 7 яєчок.

ЦАРСЬКА ЛЮБКА ТАНЦЮЄ.

Любка царя Миколи II-го танцює тепер на сцені одного лондонського театру. Має 64 роки. Видно, що її фонди, вратовані підчас утечі з Петербурга, вже зовсім змаліли.

ЛІК ПРОТИ ЧАХОТКИ.

70-літній лікар з Будапешту, по національности жид, д-р Йозеф Веттенштайн, зладив лік проти чахотки під назвою „Комайна". „Комайну" впорскують у тіло хорим на груди. В Будапешті вилікував д-р Веттенштайн тисячі тяжко хорих, а тепер лікує своїм ліком у Відні у „Вільгельмінешпітталь". Мусоліні давав згаданому лікареві 1,000,000 лір, щоби продукувати „Комайну" масово в Італії. Та справа ще не зреалізувалася, бо Мусоліні звернув був увагу на Етіопію. Д-р Веттенштайн вірить, що незабаром не буде на світі хорих на чахотку.

РИБА ПОГЛОТИЛА КАЧКУ.

Місяць тому розрізали на торзі в Едмонтоні (Канада) рибу, що мала в своїм шлунку качку. Недавно знов трапилося таке саме. Двацять-цалевий щупак, зловлений 50 миль від Едмонтону, мав у собі 11-цалеву дику качку.

ВІДКОПАЛИ СПОРТОВИЙ СТАДІОН.

У Помпеях (Італія) відкопали старинний спортовий стадіон. Там будуть тепер відбуватися спортові вправи італійської шкільної молоді.

ЗАМІСЬ ДО КОЛИСКИ — ДО ГРОБУ!

В Звенижиці, повіт Ряшів, Л. Жезнікевич переходив коло цвинтаря. Нараз почув придушений зойк дитини. Оглянувся й побачив, що в місці земля свіжо нарушена, а звід землі квилить дитина. Жезнікевич зараз почав розкопувати землю і видобув живе дитя! Поліція шукає матери. Дитину охрестили і віддали на виховання одній жінці.

ДЕРЖАТЬСЯ НІМЕЧЧИНИ.

До Берліну зїхалося понад 5,000 представників німецьких національних організацій, що є поза Німеччиною, в ріжних краях цілого світу. Всі ті німці з чужини зложили свою чолобитню Гітлерові, заявляючи, що є частиною Німеччини. Для Німеччини всі ті німці на чужині це окрема „німецька провінція".

РОСТУТЬ „ДОМИ ЛЮДОВІ".

В Кокоринцях, повіт Скалат, над Збручем посвятили вугольний камінь під будову польського „Дому Людового".

КАЧКА З ЧОТИРМА НОГАМИ.

В Лещинках під Ґдинею в якогось М. Косака вилягласи качка з чотирма ногами. Качка зовсім здорова.

ХАБАРІ.

На почті у Варшаві викрили скандальну хабарницьку аферу при приниманню листарів на посади. Зладили акт обвинувачення проти 7 осіб. Та тепер стали відомі нові сензаційні подробиці афери, що прокуратура завернула акт обвинувачення з суду й веде доповнююче слідство.

ҐРІМ УДАРИВ У ВІЙСЬКОВИЙ БАЛЬОН.

Підчас бурі ґрім ударив у військовий бальон на привязі в Оксиві (Польща). Бальон разом з ґондолею станув у полумині. В ґондолі був пор. Рибіцький і підхор. Вядерни. Пор. Рибіцькому вдалося щасливо вискочити з леґкопадом, зате підхор. Вядерни зачіпив леґкопадом за горіючу ґондолю й згинув. Ґрім по ударі в бальон злетів по лині на землю, де поразив 11 рядовиків, у тому одного тяжко.

НЕ ХОТЯТЬ ЖИДІВ.

До Львова прибула під проводом бувшого премієра Поніковського прогульна студентів варшавської політехніки, понад 100 осіб. Між прогульковцями були й жиди. Та в вестибулі політехніки один студент-поляк крикнув, що польські не бажають собі оглядати місто з жидівськими студентами. Один жидівський студент запротестував, а автор оклику вніс протестуючого жидівського студента поза вестибуль. Скінчилося тим, що польські студенти поставили на своїм.

ВИКОРИСТОВУЮТЬ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН

ЛЬВІВ. — Львівський „Новий Час" доносить про незавидне положення українських робітників на фільварку Марії Козіброцької в селі Коцюбинчики, гусятинського повіту. Директором цього фільварку є Ксавери Буцкевич, а поміником Францішек Овсяк. На час жнив вони спровадили 28 наших селян зі села Бабче, надвірянського повіту. За працю економ згодився платити їм збіжжям і давати повне утримання. Та пани ці були видно того погляду, що наші люди можуть їсти щонебудь, бо годували їх спліснілим хлібом і падлиною. Як втопився панам 6-літний кнур, то замість його закопати, вони годували мясом з того кнура наших людей. Щойно коли від спліснілого хліба і смердячого мяса з утопленого кнура захорували 7 осіб, цею нелюдяною справою заікавилась поліція.

НИЩАТЬ НАШІ УСТАНОВИ.

ЛЬВІВ. — Воєвідський уряд у Львові розпорядком з 25 травня ц. р. зарядив закриття чотирьох читалень „Просвіти", в Бердихові, Клонищах, Черчику й Цетулі, нібн тому, що вони не розвивають ніякої статутової діяльности. Рішення дивне, бо ці читальні якраз були дуже діяльні. Вони уладжували театральні вистави, концерти, відбували правильно збори, наради й ін. Проте польська влада їх розвязала і то, мовляв, тому, що вони були „мало діяльні". Всі читальні внесли відклик до міністерства внутрішніх справ, у яких покликуються на свої книги та протоколи і наводять свою діяльність. Та це готово зашкодити ще більше.

УКРАЇНСЬКА МОВА НА ПЛИТАХ.

БЕРЛІН. — Інститут для наукового досліду в Липську накручує ґрамофонові плити з лекціями чужих мов. Враз з плитою продають також зшитки, в яких є граматичні пояснення. В останніх часах ця компанія накрутила плити та видала зшитки, які містять у собі лекції української мови.

ПОГОЛОСКИ ПРО ХВОРОБУ СТАЛІНА.

БЕРЛІН. — Одна німецька ґазета подала звідомлення свого кореспондента з Варшави, що совєтський диктатор Йосиф Сталін важко захворів. На його місці рядить трійка, що складається з Ворошилова, комісара оборони, Орджанікідзе, комісара важкого промислу, і Л. Кагановича, заступника секретаря комуністичної партії. На випадок смерти місце Сталіна мав би заняти Ворошилов.

СЛУХИ ПРО БУНТИ В УКРАЇНІ.

БУКАРЕШТ. — Совєтська влада приказала двом селам, що їх творять німецькі кольоністи на пограниччі України і Румунії, щоб вони переселилися в певні околиці на Сибір. Одначе німці-кольоністи відмовилися. Коли прийшла поліція, щоб їх змусити, вони всі перейшли на румунський бік.

КОНҐРЕС ҐІТЛЕРІВСЬКОЇ ПАРТІЇ.

НІРЕМБЕРҐ (Німеччина). — Тут розпочався черговий річний конґрес ґітлерівської партії, яка має офіційну назву: „Німецька націонал-соціялістична робітнича партія". На цей конґрес зїхалося з цілої Німеччини міліон людей. Коли Гітлер вїхав до міста, його зустріло пів міліона уставлених у ряди прихильників. Також зо всіх дзвіниць на його привіт почали дзвонити дзвони. Ціле місто поринає в прапорах. Є багато написів, які кажуть, що „большевизм є найбільшою загрозою для світу". Пізніше Гітлер виголосить програмову промову.

МОСКВА ПОКАЗУЄ СВОЮ СИЛУ.

МОСКВА. — Совєтський військовий штаб зарядив на пограниччі Польщі великі військові маневри, в яких взяло участь 300,000 вояків. Маневри ці мали на цілн показати західнім сусідам, у першій мірі Німеччині, що Совєти готові відбити всякий напад. В маневрах брали участь військові делеґації Франції, Чехословаччини і Британії. Совєтські ґенерали, серед яких були Ворошилов, Тугачевський, Будьонний і Єгоров, показували цим делеґаціям нові фортифікації, як теж нові механічні уліпшення своєї армії. Совєтські ґенерали підкреслювали, що ці маневри не є звернені проти Польщі, яка, будучи між двома великими сусідами, Німеччиною і Совєтами, бажає собі спокою.

ПЕРЕДОГАНЯЛИ І ЗАДИХАЛИСЬ.

МОСКВА. — Тут відбулася конференція представників легкого промислу. І. Лубінов, комісар для легкої індустрії, заявив, що совєтська легка індустрія знаходиться в дуже поганому стані. Фабрики полишилися значно позаду в своїй програмі виробів. Вони виробили 75 міліонів метрів менше матерії, як це було передбачено в пляні. Як причину цього упадку продукції подавав Лубінов пославлення стахановського духа й недбальство директорів. Багато директорів будуть усунені.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.,
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of tl Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПЕРШИЙ КРОК ДО РОЗВЯЗКИ

У своїй радіовій промові останньої неділі президент Рузвелт між іншим порушив як одну з найголовніших проблем Америки: питання вишукання праці для всіх здібних до праці людей.

За признанням самого президента дотеперішні заходи уряду розвязати питання не відповідали високим вимогам завдання; уряд просто не міг виповнити як слід завдання, бо не знав, як получити робітника, що потребує праці, з працею, що потребує робітника. Іншими словами, в Америці не було відповідного урядового посередництва праці. Через те одні робітники, охочі до праці, мандрували по краю, шукаючи роботи й не знаючи, де її знайти, а інші сиділи, нічого не роблячи, ждучи, ждучи, щоби праця сама до них прийшла; а як не прийшла, нарікали на уряд. Не можучи далі толерувати таких чисто анархістичних відносин, федеральний убяд остаточно визначив півтретя міліона долярів на поставлення справної федеральної служби посередництва праці.

У цей спосіб федеральний уряд нарешті береться до солідної розвязки питання безробіття, яка свідомій частині громадянства була видима вже здавна. В цих кругах усі звертали увагу на те, що без справного посередництва в знахodженню праці не можлива розвязка питання безробіття.

Як низько стоїть під тим оглядом Америка, показалося недавно, коли нюйорська ґазета „Сон" зібралася скласти приватними засобами статистику безробіття в краю, себто обчислити, скільки людей в краю не мають роботи. Робила вона це через кореспонденції з тисячами промислових підприємств. Не зважаючи на велику працю й кошти, ґазета зібрала дані тільки від приємств, що в 1930-тім році наймали 37% усього здібного до праці робітництва. Знайшла вона в тих підприємствах 3 і пів міліона безробітних. Скільки є безробітних в інших промислових підприємствах, не обнятих цим розслідом, та скільки є в фармерстві й у професіях, „Сон" не тільки не знала, але й признала свою нездібність розслідити: завдання видимо переходить сили хочби дуже могучої маєтково та охочої приватної орґанізації.

Навіть щодо обчислень „Сону", щодо промислів, обнятих розслідом, підняв негайно сумніви уряд Американської Федерації Праці, показуючи на основі своїх даних, що цей розслід не відповідає правді, що безробітних є багато більше.

Ця суперечка нарешті звернула увагу всього свідомого громадянства на цю важну справу. Заговорили про неї й інші ґазети. Заговорив нарешті й уряд, та його голова, президент Рузвелт. І здається, що всі вже нині годяться з поглядами цеї найчистішої води капіталістичної ґ а з е т и, „Ню Йорк Таймсу", що „ніяка проблема, головна проблема таких розмірів (як безробіття), не може бути вдоволяючо розвязана так довго, поки її докладні розміри та її природа не будуть відомі" та що „потреба повного перепису безробітних є неминучою конечністю".

О. С.

ЧЕСЬКІ „БРАТИ"

Приклад заразливий. Слідом за двома найбільшими словянськими державами і Чехія запровадила в себе закон, а властиво декрет про „пограничні смуги". Це особливо обходить нас, бо якраз в одній з тих „пограничних смуг" опинилася й частина української нації, що під Чехією.

Цей декрет віддає повну владу у тій „смузі" військовій владі. Без дозволу тої влади не сміє в Закарпатській Русі відбутися ніщо: ні будова церкви, ні театру, ні Народнього Дому. Чужинці в тій смузі тратять деякі права. Свобода преси, зборів, слова, орґанізації не підлягає арбітральному рішенню військової влади, таксамо, як і свобода особи.

Коротко: в тій смузі пограничній **завішено всі права горожанина і впроваджено виїмковий стан.**

І це в тій чеській републиці, яка так хвалиться своїми свобідними установами! Яка устами своїх президентів і міністрів тільки й говорить про „великі демократичні гасла", якими нібито кермуються! Яка протиставляє себе — як взірець свободи — ріжним диктатурам!

Потворність цього декрету, що віддає чеській солдатесці на поталу ціле життя закарпатських українців, тим більша, що внаслідок дивацької конфіґурації ЧСР. „прикордонна смуга" обіймає величезний шмат території републики.

Гранична смуга обіймає пас землі до 25—30 клм. завширшки. Чехія має 106 повітів. Отже з них на „прикордонну смугу" припадає 55 повітів або **47.5% цілої поверхні країни!** І то: в Словаччині 62% поверхні, а на українськім Закарпатті з 14 повітів до „пограничної смуги" зачислено — 12! Майже цілу країну.

Коли дотепер влада робила там, що хотіла, скріплюючи чеський елемент освітно, економічно і політично — щож вона робитиме **тепер?!**

Такі перспективи, які відриває перед відламком нашого народу в ЧСР — новий декрет „свобідної, демократичної" републики.

Нас він повинен зайвий раз повчити, що ніяка демократія в заборчих державах нам життя не дасть. Що „горе переможеним" є закон, який тяжить завше над переможеним народом, якіб „ліберальні" його пани не були...

НА МАНІВЦЯХ НОРМАЛІЗАЦІЇ

(Лист зі Львова).

I.

Коли УНДО почало свою сумнозвісну „політику нормалізації" перед так званими виборами до польського сойму 1935 року, то діла й наміри провідників цієї найбільшої в краю української партії були огорнені таємницею. Тільки всюди по кутках шепотіли „поінформовані", що, мовляв, зроблено пролом у єдинім польськім протиукраїнськім фронті і що „з нами", хоч не Бог, то щонайменше сучасний польський уряд. Теперішні провідники УНДО всіми силами й засобами сіяли ці ілюзії щодо польського уряду в Варшаві. Навіть була сфабрикована чи відновлена давня леґенда, що свого часу робила велику шкоду визвольним змаганням України в боротьбі проти Польщі: мовляв, у Варшаві король і пани сенатори щиро прихильні до нашого козацького народу, а вся біда походить від місцевих маґнатів, від Вишневецьких, Потоцьких та інших королевят, що „на короля його милість брикають". Провідники УНДО пробували покористуватися цією наївною формулою, витягнутою з архівів 17 віку, щоб натиснути на польську адміністрацію в українських землях через варшавські верхи. Але ця хитрувата малоросійська тактика нічого не помогла. Варшава дала зрозуміти ундівцям ясно і недвозначно, що їх надії на зміну польської державної політики це „фантастичні мрії".

Поки ще УНДО переживало медовий місяць „нормалізації", то в українськім громадянстві була певність, що провідники УНДО пішли на угоду з польським урядом на певних умовах — „до, ут дес" (даю, щоб і ти дав). Дехто згадував відому „нову еру", що її перед 45 роками заповіли були Юл. Романчук, Ол. Барвінський і ін. Але треба признати справедливо, що „нова ера", порівняно з „нормалізацією", була всеж кроком політичним. Тодішні „народовці" складали свої заяви про „співжиття" на основі певних, хоч і мізерних зобовязань з польської сторони. (Написи на урядових установах українською мовою, українські школи). Але через півстоліття після „нової ери" УНДО під проводом п. Мудрого „умудрилося", що пішло на „угоду" без ніяких зобовязань з польського боку. Для успіху „нормалізації" УНДО зробило все, що **тільки** можна було собі уявити. Навіть на зїзді національних меншин у Женеві УНДО устами п. Макарушки заявило, що українці в Польщі не потребують охорони їх права міжнародніми договорми, бо, мовлв, уже стали на шлях нормалізації. І це УНДО зробило на свою руку, з ніким з українських уґруповань не порадившись, а вирішило скласти цю заяву в тісному колі теперішніх ундівських провідників. Коли в вересні 1934 року польський міністер заграничних справ Бек у Лізі Націй заявив, що Польща не визнає нею підписаних договорів про охорону права меншостей, то проти цього одностороннього зірвання договорів виступили дипльомати анґлійські й інших держав. Тому заява делеґата УНДО, приголошена в тій самій Женеві через рік, завдала тяжкий удар українським національним інтересам і **підперла позицію польського уряду.** Не знаємо, чи і як радилися в цій справі провідники УНДО з польськими урядовими чинниками, але з сумом доводиться свердити, що з українськими уґрупованнями **вони не радилися.**

II.

„Нормалізація", на яку пішло УНДО, сталася **без зобовязань** з польського боку. Це найвиразніше показалося, коли на місце польського преміра Косцялковського прийшов його наступник ґенерал Славой-Складковський. Тоді ундівське „Діло" огірчено написало, що в урядовій декларації про українців не згадано ані словом! І тодіж вилізло явно і славно шило з мішка: що УНДО пішло на „нормалізацію", повіривши ласкавим, але беззмістовим фразам п. Косцялковського та його співробітників.

І за уряду Косцялковського, а ще більше за Складковського йде невпинний наступ польщини на все українське на полі господарськім, культурнім, політичнім і релігійнім. Проти попередніх років є одна велика ріжниця, на некористь українську. Раніше зорґанізоване українство мало супроти Польщі **єдиний фронт.** Ніхто не міг собі уявити, що яканебудь поважна українська політична орґанізація так довіриться чужинецьким чинникам, що забуде про перше і найголовніше правило політичної боротьби — зміцнення своїх власних національних сил. Те, що зробили провідники УНДО, давно вже перейшло межі „нормального" у деяких ґруп поневоленої нації угодовства. На це є багато прикладів. Орґан УНДО у Львові „Свобода" пише, що „нормалізацію" може здійснити лише теперішня диктаторська ґрупа, що стоїть при владі в Польщі. Що це має значити? Попросту орґан УНДО хоче долю і недолю українців під Польщею звязати з теперішнім польським урядом. Пригадаємо, що це той самий режім „полковників" чи там ґенералів, який в осени 1930 року робив кріваву „пацифікацію" на українських землях. Чи ми живемо в такий фантастичний час, коли від пацифікації до нормалізації тільки один крок?

Невже таки пацифікації і концентраційні табори в Березі творять найліпший ґрунт для нормалізації відносин між українцями і поляками?

Другий приклад: посли й сенатори УНДО голосували в так званім польськім парляменті за військовий буджет і за повновласти для польського уряду. А проте найвищий суд польської держави відкинув право українців у Польщі називати себе українцями. Знаємо, що суд у Польщі цілком залежний від уряду. Колиб польські чинники хотіли, то зробилиб хоч цю уступку в єдиним слові, — щоб українці могли урядово звати себе українцями, а не русинами, як приписує польський закон. Але де там!

Навіть ці щоденні „нормалізаційні" поличники, що сиплються на провідників УНДО, не зменшують їхньої віри, що їх політика правильна і корисна українському народові. Ось, приміром, польський уряд оголошує збірку на фонд національної оборони, і голова УНДО Мудрий ні сіло ні пало, заявляє польським „союзникам", що українці впишуть свої вкладки на підсилення польського війська та на оборону польської держави. Отже після цієї заяви нехай котрась українська установа не підпишеться на фонд „оброни народовей", то буде під підозрінням державної зради, а то й під загрозою ліквідації. Своєю політикою УНДО утворило такий стан, що українці неундівського напряму мусять боятися в першій мірі провідників УНДО, а вже потім поляків. Бо українство під Польщею через тактику УНДО поділене, в очах польських чинників, на „порядних русинів", що йдуть з УНДО, і на „вивротовцуф", яким місце тільки в Березі. Це не перебільшення, але факт, на превеликий жаль. Навіть опозиційні ундівці, що вважають „нову еру" п. Мудрого і товаришів за згубну для українців, мусять сидіти тихо й мовчати, щоб не накликати на себе репресій.

Нема довіря між українськими політичними уґрупованнями в Галичині, і це є найфатальніший наслідок „нормалізаційної" політики УНДО.

Кажуть люди, які знають відносини, що УНДО хоче просто стати на місце „уряду УНО", щоб говорити іменем усього українського народу, армії і фльоти, як це робить А. Лівицький...

Цю карколомну політику УНДО прикриває голосними гаслами „високої політики". З цих джерел ширяться поголоски про „українські леґіони" на боці Польщі, в тім разі, колиб вибухла війна з СССР. Реально кажучи, це не більше й не менше, як „рябої кобили сон". Польща може використати український людський матеріял для себе і без творення „українських леґіонів". Поляки добре розуміють, що творення українських полків, навіть під польською командою, може зруйнувати польську армію. Як думають польські урядові чинники про польсько-українські відносини, досить довідаємося з писанини ріжних близьких до уряду „українофілів", як ред. Бончковський та інші видавці „Бюлетину польсько - українського", „Орієнту" і ін. у Варшаві. Для них Україна має бути „польоносферою" (сферою польського панування), і про будьяку незалежну Україну вони й не думають.

Провідники УНДО мають рацію в однім: дійсно, така „політика нормалізації", яка є тепер, може бути тільки до того часу, поки буде тревати нинішній режім у Польщі. УНДО своєю політикою звязало себе з польським урядовим табором на життя і смерть. Тому й не диво, що УНДО так завзято противиться кожній думці про зміну влади в Польщі.

Невже тільки страх за посольські мандати диктує провідникам УНДО цю політику?

Будемо жити, то побачимо.

Улас Самчук.

ВІЙНА І РЕВОЛЮЦІЯ

Друга частина „ВОЛИНІ".

Передрук забороняється. — Авторські права застережені.

(1)

I.

Паренина Матвія цього року над Угорською долиною. Хома-ет-тоє і Кушка Іван, сусіди з обох боків, також тут мають своє пасовисько. Земля угорських селян широко й далеко розляглася. Долина, озера, луги, пригірок, що луком вигнувся проти сонця, лісом темним, дубовим від північних вітрів заставився. Зруб під лісом на другому схилі і молодий березняк... Границя широка й твердо заросла моругом врізалася геть високо по цю сторону долини. На вхилі кущі ліщини, молоді кучеряві дубочки. У кущах камінь здоровенний, ніби спина кита в океані, випнувся з землі, обріс мохом, порепався від вікових танців вітрів. З одного боку камінь зненацька урваний, ніби по ньому вдарили велеканським молотом і відбили кусень, що вайлом скотився до долу та в непевності зупинився перед сіножаттю Михайла Турка.

Під урвищем скеля роздявилась і з її пащеки виріс коронатий дуб — розтятий громом на дві половині. Звідсіль і озеро видно. Впало з небес й розбилось на кілька кусків велеканське дзеркало, а соняшні проміні водоспадом зливають схили з житом і маком польовим та волошками синіми, і трави з кміном, що вигнались ростом у пояс людини. Та з трав тих мало толку. Рік-річно, як виростуть вони до покосу, літні спеки зливу наносять і тоді озеро води свої невпинно лавою розправляє здовж, як глянеш долиною.

Трави тоді никнуть під водяною навалою. Брудні хвилі свавільно і дико рвуть береги долини, напирають на кущі верболозу та вільхи. Мешканці трав — коники, комахи і все, що жило і раділо у джунґлях долини — гибло нараз, неслося на хвилях у невідому безвість...

Страшна тоді ставала долина. Шуміли води, вільхи, шуміли дуби. Жито хилилося, колосся торкалось глинкуватої землі, а маки передчасно обсипали свої барвисті шати.

Ні, ні!... Не даремно бють громи і хмари наводять зливу. Коли води спадають, на поверхні притоптаних трав лишається риба. Нагальні хвилі масово виплюскують багатство озера і, мов кусні срібла, лежать і тріпочуться на сонці безвладні тварини.

Тоді з Угорська й Тилявки баби, дівки, хлопці пастушки з кошами виходять і голими руками підбирають карасів та пискорів. При тому бої зводять за здобич угорщуки і тилявчани. Бере та сторона, яка подужає. Закон їх подібний законові хмари і буревію.

Але не тільки за це бились угорщуки з тилявчанами. Ні, ні... Не тільки за це...

Паренина Матвія, Івана Кушки та Хоми-ет1тоє межує з угорськими полями. За межею поле покате до долу — тінь і мочар — власність Григорка, котрого назвища ніхто не знає. Мужик багатий, ледачий і пяничка. Поле дерном вросло і в осени, коли зібрали мізерний овес, паші було, хоч косу підкладай. Хтоб не полакомився на таку пашу? І тилявчани випасали її. Угорщуки нераз силкувалися недопустити цих, але дарма... Знов бої. Ні одної рибки без бою. Ні одної стеблини паші... Так.

Але найважніше (і це з покоління в покоління): Володько цього року заприсяжений пастух. Чорний, пружний, вивітряне конопляне волосся, репані лапаті ножиська. Пасе шість коров дійних і четверо ялівнику. Це не Лебедщина і розходу тут — нема з межею сусідує — будь на сторожі!

Слава, що межує паренина не зі „шкодою". Межує з парениною, а на Ет-тоє пасе своїх четверо хвостяк „німий". Імя його Роман, але знають його, як „німий". Дебелий хлопчисько, лоб твердий, барви паленої цегли, ніби щойно з огню.

Від Кущиного сусідують два білоголові „мамині" лобурі тонкі і ніжні Хведько та Ілько. Худоби дванацятеро, тому два волочаться. Один не впасе, бо пас кожний на свому — це моє, там твоє, а по середині, дивись, чітка межа, креслена в плянах, законом великої держави суворо хоронена!

— І добре! — казав Матвій. — Ненавиджу оте спільне, те „людське"... На свому, хоч стань, хоч сядь, хоч покотом... Я пан тут. Так. Кожний має право кусник пана в собі мати...

Тому межу суворо берегли. Тому коло товару зіваків не корч і вуха май на двацять пять... Паси на свому.

„Ах, коли вже воно скінчиться", — думає по соте чи тисячне Володько. Поле, поле й поле. По середині паренини буда, соломою крита. Там міх, там якісь латухи, там палиці з ліски, цяцьковані ножикомрачком з червоною колодочкою, купленим за три копійки. Буревій, дощ, чи злива — буда сховає. Володько сам ставив, крокви збивав, лати краденими з двірських штахетів цвяхами прибивав і пошивав старими з панської клуні сніпками. На випадок „війни" з угорщанами дві схованки зручного каміння припасав.

(Далі буде).

ХТО ТАКІ ЗАКАРПАТСЬКІ МОСКВОФІЛИ?

II.

Російські еміґранти, це моральна й ідеольоґічна опора закарпатського москвофільства та виховники молодих яничарів московського покрою. Галицькі москвофіли, володіючи добре мовою населення, практично здійснюють общерусску програму в народі. Аванґардом „русских" мас і сторожем над ними, щоб вони не пробудилися з національного летарґу, є мадярони. Це ті, що між собою говорять виключно по мадярськи, орієнтуються на Будапешт, а лише тимчасово прилабузнились під московський трикольор, надягнули на себе маску русских і калічать у своїй пресі та на вічах мову народу, поширюючи в ньому взаїмну ворожнечу і нацьковуючи його проти українства, щоб зупинити його національне відродження.

Під культурним оглядом закарпатське москвофільство покривається з найгіршого сорту назадництвом. Не лише не творить воно жадних цінностей, не маючи ідейного ґрунту, але й силою свого політичного призначення старається завернути назад колесо поступу. Фактичним духовим кормом москвофільської інтеліґенції є мадярська преса й література. Бо ця помадярщена інтеліґенція живе дома духом Будапешту й тількиназверх зтяжкою бідою вживає „русского", очевидно, неграмотного язичія. А її „русска орієнтація" зводиться до поборювання українства всякими способами, включно до інтриґ і поліційних доносів.

Про справжню освіту народніх мас москвофіли не дбають; вона спрямовувалаб селянство й міщанство до правильного національного освідомлення, до українського руху. Тому їх общество Духновича животіє хіба на показ, як політичний (а не освітній!) чинник у боротьбі з нашою Просвітою, щоб раз у році задемонструвати позиченим в російської еміґрації „днем русской культури".

Точка тяжости закарпатського москвофільства лежить у політиці, де воно є знаряддям у чужих руках, знаряддям, що своє вістря має звернене проти національно-політичних змагань закарпатських українців. В політиці аж надто виразно виявляється безідейність москвофільського руху й безхарактерність його провідників, що служать тому, хто більше дає і хто забезпечує їм теплі посади. За це їх завданням є каламутити громадське життя і вносити до нього роздор та хаос мовним роздвоєнням („языковим вопрсом"), щоб одні їхні протектори тепер вигідніш панували над народом, розбитим внутрішньою боротьбою, а другі (в Будапешті) щоб приготовляли собі своє панування на Закарпатті. — („Новий Час").

М. Лучко.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ДЕ ПРАВДА?

Хто ждав, що о. Чарлз Коклин розвяже питання, як властиво поставився Ватикан до його політичної діяльности, той розчарувався. О. Коклин виступив на великих зборах „Краєвого Союзу Суспільної Справедливости" в Шікаґо, говорив про це питання, але питання не розвязав.

Бо Ватикан говорив через свою офіційну ґазету та через свою офіційну аґенцію, що папа дивиться зле на політичну діяльність о. Коклина, а тимчасом епископ Дітройту, на основі розмов у Ватикані, каже, що це не правда.

Тепер о. Коклин каже: „Не дайте дурити себе фальшивою пропаґандою, звідки вона не виходила би, чи з Риму, чи звідки інде, що, мовляв, Ватикан скритикував епископа Ґалеґера або о. Коклина. Мій епископ сказав мені оноді: „Це все лише пачка пекольної брехні".

Отже ми все ще не маємо певної правди.

ДУХОВНІ И МИРЯНИ.

Слова о. Коклина про Ватикан досить крепкі слова. Особливо, коли взяти під увагу, що вони походять від римокатолицького священика.

Якби так недуховник назвав рапорти з Ватикану „пачкою пекольної брехні", то на це представники церкви певно напали би з гострими словами критики.

Коли таке говорить духовник римо-католицької церкви, то це мусить підняти поважні думки в слухачів, головно з цеї церкви. Серед них є певно багато таких, що не звикли до цього, щоби римо-католицький священик важився так гостро критикувати заяви Ватикану.

Та хто знає, чи це поступовання не є якраз традиційним поступованням американських католиків. Чи не видно з історії Америки, що навіть католицьке духовенство в Америці признавало собі багато більше свободи слова й акції, як позволяло собі католицьке духовенство в краях Европи?

НАЦІОНАЛЬНА ТРАДИЦІЯ.

Коли люди якогось народу заховуються спокійно в ріжних ситуаціях за певними засадами, то в них виробляється почуття, що це є їх національна традиція.

Про американську традицію говорив губернатор Ландон до конвенції Американського Леґіону в стейті Канзас. Він сказав: „Не треба відай підчеркати терпимість в Америці. Ми маємо велику традицію терпимости, що виходить з основ нашої минувшини. Наші батьки походили з ріжних пнів, з ріжних релігій. Люди всякої нації, віри, підсоння злучилися для будування цього краю. Протестанти, католики, жиди працювали плече в плече, як добрі сусіди, як добрі горожани. Ніякий інший край не має такої традиції".

Американський учений Едвард А. Росс каже, що традиції часто не зеднують, а розеднують. „Можливо, що айриші-католики й „орендж-мени", закавказькі вірмени й татари, литовські майнери й польські майнери однаково угнетені й повинні би почувати й поступати разом; але як ними керує минувщина, то вони держаться осторонь від себе через упередження, ненависти й спомини старих кривд, память про котрі їм передали їх предки. З другого боку, очевидно, традиція приязни й взаїмної допомоги розвиває добре почуття між людьми, коли живучі струї інтересу несуть їх у противні сторони".

ПРОТИВНА СТРУЯ.

Про цю противну струю згадував і губернатор Ландон у своїй промові до Американського Леґіону:

„Останніми часами мали ми досить непокоячих доказів спроб розбудити (в Америці) національні антаґонізми. Це в части треба приписати впливові духа переслідувань, що вибух у певних околицях Европи. По части це треба приписати депресії, що напружує наші нерви".

Це добре сталося, що Ландон сказав такі слова про традицію терпимости в Америці та заходи пропаґувати нетерпимість. Спеціяльно треба підчеркнути факт, що ці слова сказав Ландон на стейтовій конвенції Американського Леґіону, котрий самий на своїй краєвій конвенції пішов на стрічу пропаґанді ненависти до „чужинців" та пропаґував навіть думку депортувати з Америки всіх „чужинців" як найкращий засіб полагодити безробіття.

ЧИ СПРАВДІ НЕ СЕРІОЗНА НЕБЕЗПЕКА?

З огляду на резолюцію краєвої конвенції Американського Леґіону чи не треба би віднестися критично до слів того самого Ландона, сказаних на тій стейтовій конвенції:

„Це розбурхування національного почуття (в Америці) ще покищо не є поважне. Одначе це було би справжньою траґедією, якби воно стало серіозним".

Чи серіозне воно чи не серіозне, це вже питання не факту, а питання опінії оцінки. Для губернатора Ландона, який від нього не потерпів би навіть, якби воно розгорілося до розмірів, до яких воно дійшло в Европі, це може бути справа не зовсім серіозна. Одначе, для тих, що потерпіли би від такого явища, справа може вже нині бути серіозна.

Адже в той самий майже час, як губернатор Ландон запевняв про несеріозність справи в своїй промові в Канзасі, в Піксвилі, в стейті Ню Йорк, „лицарі" Ку-Клакс-Клена, що, осміяні американським громадянством присіли ще від 1931-го року, запалили вже знову свій огнений хрест, що означає панування в Америці потомків старих мешканців, потомків білих англьо-саксонів протестантської віри, та ненависть до людей неанглійської крови, небілої краски шкіри й непротестантської віри.

ЯКА ТУТ АМЕРИКАНСЬКА ТРАДИЦІЯ?

У своїй радіовій промові, виголошеній у неділю, президент Рузвелт порушив американську традицію в справі відношення між робітниками й підприємцями.

„Завтра маємо День Праці. День Праці в цім краю ніколи не був клясовим святом. Він усе був національним святом... В інших краях відносини між підприємцями й робітниками все були більше або менше відносинами між клясами, яких не можна легко зломати.

„У цьому краю ми домагаємося (як сутньо американського способу життя), щоби відносини між підприємцями й робітниками були відносинами між вільними і рівними людьми".

Президент Рузвелт пояснив далі, що він розуміє під цими засадами вільности й рівности в примененню до робітників, кажучи: „Є люди, що не вміють читати знаків часу й американської історії. Вони хотіли би відмовити робітникам справжньої сили торгуватися збірно за умови праці, добиватися пристойного рівня життя й забезпечення себе.

„Ці короткозорі люди, а не робітники, грозять цьому краєві поширенням клясових ріжниць, що в інших краях довели вже до диктатури та насадження страху й ненависти як головних почувань людського життя.

„Всі американські робітники, — робітники, що працюють мізком, і робітники, що працюють руками, — знають, що вони мають одну спільну потребу — створити оперту на порядку будову економічної демократії, з котрої всі могли би користати й у котрій всі могли би бути забезпечені від злого економічного проводу..."

З того, що о. Коклин мусить з притиском підчеркувати своє право займатися політикою, не дивлячися на своє священство; з того, що губернатор Ландон мусить підчеркувати традицію релігійної й національної терпимости; та з того, що й президент Рузвелт мусить підчеркувати традицію свободи й рівности для робітників; — з того всього виходить відай ясно, що в краю можуть існувати ріжні національні традиції, але ці традиції можуть пропасти, якщо живі люди, замісць говорити фрази про традиції, не присвятять засобів, часу й пожертвовань для переведення тих традицій у життя.

Б. Дніпрянський.

НАЦІЯ ТА ДЕРЖАВА

(2)

Тому, коли на заході говориться про французьку націю, то мається на увазі лише громадян французької держави, а не всіх людей, що їх рідною мовою є французька мова, себто і тих, що є громадянами швайцарської, бельгійської та канадійської держави. Як бачимо з прикладів французів, англійців, ірляндців, поняття нації не покривається ні з народом, як етнічною відмінністю, ні з державою, що може охоплювати більше, ніж одну націю. Або: поняття нації може покриватися не з кожною, а лише з національною державою, що охоплює собою цілу націю. Та існують іще такі держави, які крім пануючого народу, охоплюють також частини інших народів або навіть цілі поневолені народи, які змагаються або за своє повне визволення або за зєднання розірваних частин нації в одній національній державі. Таксамо існують народи, що утворили кілька держав (Англія — Канада — Австралія; Німеччина—Австрія).

Наприклад український нарід утворився в давній минувшині, на його землях повстала була велика київська держава чи навіть кілька держав, в утворенні яких він відограв велику творчу ролю. На жаль, ці держави з часом загинули, а наш нарід не тільки не перетворився в пануючу націю, а навпаки, змушений був століттями поневірятися в неволі. І лише у 17 столітті український нарід спромігся стати на шлях визвольної боротьби та змагався під проводом таких славних вождів, як Сагайдачний, Хмельницький, Дорошенко та Мазепа, відновити власну державність. На жаль, державні змагання українського козацтва закінчилися трагічно, бо козацька держава не встоялася в боротьбі проти історичних ворогів України, а український нарід знов опинився в неволі.

Проте ця визвольна боротьба та хоч і тимчасове існування козацької державности, відновили славні традиції старої київської держави, як також стали дороговказом та зповітом прийдешнім поколінням українського народу. Нема сумніву, що вони у великій мірі були творчим джерелом для відродження нашої нації, а також прикладом для недавніх наших змагань за відновлення української держави.

Минуло два століття після Полтави — і український нарід знову кинувся в вир збройної боротьби проти ворогів нашої державности. Правда, Москва та Варшава ще раз унеможливили існування відновленої української держави та роблять всі можливі заходи, щоб наш нарід не скристалізувався у модерну націю, бо добре знають, що в противному випадку навіть спільними силами не будуть вони в стані стримати українську націю збройною рукою назавжди викинути окупантів за межі наших земель.

Українські націоналісти в свою чергу мають прикласти всі зусилля до того, щоб наш нарід став злютованою внутрі і відпорного назверх нацією. З цею метою необхідно усяко добиватися того, щоб між складовими частинами українського народу, себто між робітництвом, селянством, ремісництвом, купецтвом, службовцями та інтелігентами, були створені певні кадри націоналістів революціонерів, державників та всеукраїнців, які сталиб належними провідниками національної революції та непохитними керівниками збройної боротьби. Коли український націоналізм не спроможеться створити таку провідну верству, що своєчасно могла би змінити сучасну психольогію наших народних мас та викликати поміж ними непереможну волю до визвольної боротьби на засадах націоналістичної ідеольогії, то нема певности, що величезна, потенціяльна енергія українського народу перетвориться в слушний час у належну творчу силу нації, яка лише і є справжньою запорукою перемоги у боротьбі за державність.

(Далі буде).

АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК.

На товариських сходинах у Саскатуні, Саск., на яких між іншими були присутні гр. Дж. В. Сімпсон, професор саскачеванського університету, й гр. О. Бочковський, професор Української Господарської Академії в Подебрадах, Чехословаччина, створено тимчасовий комітет, що має занятися підготовною працею над великим англійсько-українським і українсько-англійським словником. До комітету ввійшли: проф. Дж. В. Сімпсон, голова, й Олекса та Орест Бендас, секретарі. Комітет буде в першу чергу старатися навязати зносини з тими, що до цього часу працювали в цій ділянці й мають деякий зібраний матеріял або що є особливо заінтересовані й можуть та хотілиб своєю працею й знанням причинитися до цього великого діла, далі придбати велику літературу та взагалі розглянути можливості праці в цьому напрямку. З огляду на ширину завдання словник повинен бути збірною працею більшого гурту людей. До праці треба приступити зараз, бо з розвитком англійсько-українських взаємин потреба такого словника стає що дня більш пекучою.

Велика тайна.

На дорозі до міста поліцай зупиняє мужика, що їде возом.

— Що ви тут маєте в тих мішках?

Мужик говорить пощепки:

— Овес!

— Чому кажете це так тихо? — дивується поліцай.

— Щоби коні не почули.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

НАВЧАЙМО ПО НАШИХ ШКОЛАХ З ПІДРУЧНИКІВ (БУКВАРІВ), ЩО ПИСАНІ ТІЛЬКИ СОБОРНОЮ ЛІТЕРАТУРНОЮ МОВОЮ.

Рідна мова, це та найважніша основа, на якій зростає духово й культурно кожний нарід. У житті кожного народу, а особливо недержавного, такого як ми, українці, рідна мова відіграє найважнішу ролю. Тому зрозуміло, чому всі культурні народи ставляться до своєї рідної мови з найбільшою святістю, з найчулішою опікою. Давно вже стверджено, що тільки рідна мова приносить людині найбільше щастя, а державі дає найсильніші патріотичні характери. Без добре виробленої рідної мови нема свідомости, без такої свідомости нема нації — нема держави. Кожний нарід ділиться на багато племен, що говорять відмінними говірками. Говіркова мова ніколи не може бути всенародньою. Тому кожний нарід утворює собі соборну літературну мову. Нарід, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією. Для одного народу мусять бути тільки одна літературна мова й тільки один правопис.

Професор д-р І. Огієнко пише у своїм журналі „Рідна Мова" про соборну літературну мову: „Книжки й періодичні видання треба писати тільки соборною літературною мовою, щоб вони ставали всенароднім добром нації".

Коли мав явитися на світ найновіший буквар в Америці, перш усього треба було читати багато разів кожне число річників „Рідної Мови", щоб удалося його написати хоч в части чистою літературною мовою. Цей Буквар не є передрукований зо старокраєвих букварів, але він є написаний і пристосований до потреб української дітвори, родженої в Америці. Він дає також багато вказівок навчання й для самих учителів. Коли він почав сповняти свої завдання при навчанню у наших школах, зустрічаємо часто свідоме нехтування найціннішим скарбом нашого народу — рідною мовою, якою написано цей Буквар. Вільно критикувати кожну працю, коли чуємося до того на силах, але не вільно не шанувати чужої думки, хочби й відмінної від твоєї, а ще гірше не шанувати автора іншої думки. Хто свідомо противиться чи то з педагогічного чи фінансового боку, що Буквар писаний соборною літературною мовою, цей належить до людей, що мають хоробливу й фальшиву амбіцію. На них не варто звертати уваги. Живої течії ніхто й ніщо не задержить, хіба тільки загальмує на деякий час. Однак прорвавшись опісля, змітає вона все, що стояло на перешкоді. Тепер часи змінилися, маємо на чім взоруватися при навчанні рідної мови. Годі нарікати один на одного, а треба братися всіма силами за працю, щоб дігнати все прогайноване. Для нас, учителів, у мовознавчім питанні є Буквар дуже важний, і ми повинні його відповідно використати, щоб історія на нас не нарікала. Отож одним із найбільших завдань теперішнього вчительства є навчання з Букваря, що є написаний літературною рідною мовою. Учителі школи мусять стояти на сторожі чистоти й правильности української літературної мови. Кожна школа повинна подбати, щоб навчання в наших школах провадилося з таких шкільних підручників, що є писані соборною літературною мовою, бо тільки вони виховують свідому націю.

Т. Каськів,
Нюарк, Н. Дж.

Я. Рудницький.

ТАКИ НЕ ДБАЄМО ПРО МОВУ!

Про те, що не дбаємо належно про чистоту нашої мови, переконаєтесь на кожному кроці: при кавярняному столику, й на спортовій площі, й на загальних зборах якоїнебудь установи, й у дописах до редакції. На кожному кроці зустрічетеся з мовними диво вижами, на кожному кроці зростає число прогріхів супроти літературної мови й ми, якби ніколи нічого, далі грузнемо спокійно в багно, мовляв; абож то хтось знає краще від мене, як треба говорити, чи взагалі нічого не „мовляв", бо не застановлявся над цим.

Ось „у Долині деклямували вірш В. М. Яніва „Юнацтво"; „на основі цих промінів хата опинилась у полумінях"; „Повіні по наших селах наробили багацько шкід"; „на жужелиці й попілах засіли пси" „знад підкамінецького монастиря пливе вітрець" і т. д. і т. д. Бракує ще, щоб почали люди балакати й писати: „в нічі була буря", „на стілі лежить книжка", чи „в Сяніці відбувся зїзд музейників", бо вже й нерідко почуєте: „в курінї", „до Київа", „на ступіні" і т. п.

Це все прогріхи проти основного фонольоґічного права украпської мови й такого, що його нема в інших мовах, проти т. зв. ікання. Річ у тому, що в відповідних парах слів е й о чергуються в нашій мові зі звуком і, нпр.: кінь — коня, біб — бобу... або: піч — печі, корінь — кореня й т. п.

Це право, в народній мові дуже живе, захопило тут і такі випадки, де в літературній мові ікання нема; ось напр. лемко йнакше не скаже, як „пільский", зам. „польський", у підльвівських селах почуєте „скрімний", зам. „скромний" і т. д. Чомуж у літературній мові обминати це право, коли воно скрізь там, де мови не вивчили, а виссали з материних грудей — живе!

Згідно з цим правом українські назви на -ів, отже такі, як Львів, Харків, Канів, і ін., чи Стецьків, Янів, Кравців і ін. звучать в інших відмінках: Львова, Харкова, Канева, чи Стецькова, Янова, Кравцева. З цього погляду всяке у Київі, зам. у Киеві (народ інакше не говорить), Кравціва (зам. Кравцева), попілу, ступіня, проміня й т. п., зам. попелу, променя, ступеня буде прогріх проти літературної мови й його рішучо треба вистерігатися.

Про умовини „ікання" в українській мові не будемо тут ширше розводитися: цікавий читач знайде про це вичерпні відомості в кожному граматичному підручнику української мови, чи широко в „Нормах української мови" О. Синявського. Ми хочемо при нагоді звернути ще увагу на правильну ортоепію (літературну вимову) „іканих" слів. У нас на західньо-українських землях не роблять ріжниці в таких парах слів ніс — носа й ніс — несла; ніс в обидвох випадках вимовляють мягко, як ньіс. Тимчасом літературна вимова знає тут два окремі слова ніс (носа, з твердим н перед і) та ньіс (несла, з мягким н; коротко: в літературній дбайливій вимові таке і, що чергується з о, не мягчить попередньої приголосівки, такеж і, що походить із е, мягчить її.

Давніш був добрий спосіб відзначувати одне і від другого на письмі; отже писалося ніс — носа, але: ніс — несла; новий правопис це закинув і хто зна, чи власне це не є велика причина змішання обидвох і в вимові. Вправді легче писати і з одною крапкою скрізь, ніж застановлятись, де з одною, де з двома; тільки це, як бачимо, відемно впливає на літературну вимову й тим більше на неї тепер треба звертати увагу.

Для мови, як системи, менш важне, чи хтось уживає таких, чи інших слів, чи змінюється її лексика; більш важне, чи краще: найважніше для неї, щоб не змінювалися її права, закони. Іканняж основний закон нашої мови!

---o---

Повищу статтю ми передрукували з львівського щоденника „Новий Час (ч. 174, з 4-го серпня 1936 р.). У цій статті знаходяться деякі засадничі помилки, які треба конечно спростувати. Отже п. Я. Рудницький пише, що треба писати й говорити: промінь, променя; полумінь, полумені; ступінь, ступеня; корінь, кореня. Тимчасом це має бути так: промінь, проміня; полумінь, полуміні; ступінь, ступня; корінь, коріня. В етимольоґічному правописі слово „промінь" писалося „промѣнь". Таке „ѣ" українці вимовляли „і", а москалі і поляки — „е". Кожне українське „і", що повстало з „ѣ", ніколи не перезвучується на „е", або на „о". Отже не можна казати „хрону", але „хріну", бо по етимольоґічному писалося „хрѣн", а не „хрон". (Я їв кивбаску з хріном (а не з хроном). В слові „ступінь", голосівка „і" (властиво „е") є вставлена для лекшої вимови слова, бо пень того слова є „ступнь". Кожне вставне „о" й „е" у відміні даного слова випадае, тому кажемо: вогонь, вогню; сон, сну; орел, орла (вірла); ступінь (ступень), ступня.

Слово „курінь" відміняється: курінь, куріня, куріневі, курінем, куріні і т. д. Подибуємо часто і давнішу відміну: куреня, куренем, курені і т. д., але тепер цю стару відміну закидають (див. „Словар української мови" Б. Грінченка).

Я. Рудницький каже, що „на західньо-українських землях не роблять ріжниці в таких парах слів: ніс — носа й ніс — несла; ніс в обидвох випадках вимовляють мягко як ньіс". Це невірно. Скрізь на Поділлю відріжняють виразно тверде ніс від мягкого ніс (ньіс). Вона має малий ніс; він ніс (ньіс) мішок на плечах.

Мусій Степанчук.

ВЕЧІРНЯ. МОЛИТВА.

Вечір тихий і погідний,
В небі місяць сяє срібний
Й дивиться так сумно вниз,
На долину людських сліз.
Так багато зір ясніє,
Та хто з нас їх розуміє?
Хто вдивляється у них?
Хто зазнає тут утіх?
Кожний з нас тут, удолині,
Живе в горя лиш годині,
У проклонах, у сварках,
В нарікaннях і журбах.
А там... Боже! В тім безкраю,
Де зірки вгорі сіяють,
Там всі святощі, тиша,
Туди рветься так душа!
Ох, лети, душе нещасна,
Поза зорі, в світ прекрасний,
Лети в небо, ген туди,
Де на троні Бог сидить!
Лети геть від сліз і горя,
Де є пекло і недоля,
Лети вище, вище там,
Де є вічність, де Бог сам!
Ох, в цей вечір, в цю мінуту,
Все, все хочеться забути
І злетіти до зірок
Й відпочити на часок!
Ох, так хочеться спочити
Й гріхи людські всі обмити
І принести мир святий
Тут на землю, між людей!
Ох, так хочеться в цей вечір
Зрозуміти святі речі,
Що закриті усім нам,
Поза зорями онтам!
Ох, як хочеться із неба
Виблагати, що нам треба:
Згоди, миру і любви,
Щоб братами ми були!
Щоби місяць й зірки ясні
Там не лили слізок рясних,
Що в нас ріже брата брат
Гірш, як чужий супостат.
Місяченьку! Ясні зорі!
Ох, сіяйте там угорі!
Освітіть нам грішний низ,
Дайте радість замісць сліз!

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. Василія, від. 168, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні збори відбудуться в пятницю, 11-го вересня, в годині 7-мій ввечір, у салі У. Н. Дому, 760 Стейт ул. Просимо всіх членів прийти на збори, бо маємо багато справ до полагодження. — Гр. Дячишин, предс.; Ілько Лабуза, кас.; Микола Пашин, секр.

На вулиці.

Пан Затирка побачив на вулиці якусь гарну жінку. Підійшов до неї і питається:

— Чи можу пані товаришувати?

Гарна жінка не відповіла нічого, лише кріпко вдерила Затирку в лице.

Пан Затирка схопився за лице тай каже:

— Це скандал! Таж ми зовсім не знаємося!

САЛЬОН ГРИ У ЛЬВОВІ.

В камяниці при вул. Якова Стшеме ч. 14. у Львові викрили касино гри в рулетку в помешканні Люне Ґотелес-Адлерової. Гра відбувалася відповідно до приписів касина в Монте Карльо на рулетковому апараті, спровадженому з Парижа за квоту 2,000 франків. З приявними грачами, промисловцями й спортовиками списали протоколи й передали справу городському старості до полагодження.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ.

З весілля на „Просвіту".

На весілю п. Йосифа Романця й Анни Маслій зложили на поклик п. П. Щуцького на Тов. „Просвіта" у Львові $5.15, а то по $1: о. Іван Шуховський і Олекса Білецький; по 50 ц.: Й. Романець і П. Щуцький; по 25 ц.: В. Дригинич, П. Макар, І. Шавінський, Г. Мисак, Н. Романець, Т. Мощар, Т. Гавриш. Решта дрібними датками. Гроші вислано до краю через Обєднання. Збіркою занялись Гарасим Мисак і П. Щуцький.

П. Щ.

— Що я бачу!! Сидиш собі та заїдаєш бефштик, хоч ти веґетеріянець!?

— Так мій дорогий, бо бефштик для мене є забороненим овочем!

---o---

— Вчора на ловах куля перелетіла мені понад самою головою. Один цаль нижче, і ви тепер розмовляли би з трупом.

ТАРЗАН І ЛЮДИ-ЛЕОПАРДИ. (1)

Хижа смерть, жахлива, загадочна, бушувала по нетрах Африки. Люди ховалися по найтемніших закутинах ліса й були проняті таким жахом, якого вони ще не знали передтим. Бо ніхто не знав, у якому моменті ударить ця хижацька смерть; ніхто не знав, з котрого боку зявиться цей страшний, загадочний, нікому невідомий гість.

Люди нетрів були досить добре обзнайомлені з пазурами льва, леопарда, чи пантери. Бо в часі дикого життя в нетрах їм приходилось нераз боротися з тими звірами. Деколи вони вбивали звірів, а деколи звірі вбивали їх. Але все було в порядку. У цій боротьбі та смерті не було нічого дивного, містичного, надзвичайного. Боротьба нетрів, і годі.

Але хижацька смерть, що отсе постигла околицю, було щось інше. Вона вдаряла без найменшого попередження, вдаряла тихо і підступно. А передовсім, ніхто не міг оборонитися від її удару. Ніхто не пережив її атаки. Всі ті, яких вона ударила, сконали. Вони не могли навіть переказати, як саме вони згинули. В цьому якраз містився жах.

Тарзан нераз чув від місцевих дикунів про цю загадочну смерть, одначе він мало звертав на це уваги. Бо знав, що чорні звикли нераз перебільшувати деякі події та приписувати їм якісь надприродні сили. Вони були дуже забобонні. Одначе одного разу самому Тарзанові прийшлось натрапити на трупа, що згинув цею загадочною смертю.